

Eva Mahkovic Da te rešim.

Kot neporočena ženska v tridesetih vem, da je sekanje glav snubcev v raznih različicah zgodbe o Turandot metafora, celo mizogina metafora, kakršnih so polne vse zgodbe tega sveta (starajoči se, neporočen ženski lik, lik, ki ni nedolžna nevesta ali mrtva dobra mati, mora biti čarovnica ali zlobna morilka). Danes pa lahko zgodbo o Turandot – sploh različico iz v 2019 datiranega libreta Jere Ivanc – berem samo tako, da sekanje glav nima zveze s fizičnim nasiljem, nad moškimi ali nad komer koli. (Mogoče še najbolj nad sabo.) Vendar je Turandot še vedno zapostavljena kot lik, ki je nezadosten, premalo, ki ga je treba *spremeniti*. Jaz vem, da ni treba, kar pa še ne pomeni, da to ve tudi svet. Z žensko, s katero se nekdo (ali celo več njih) hoče poročiti, ona pa to iz katerega koli že razloga zavrača (in razlog v večini »izvirnih« različic zgodbe o Turandot niti ni tako nerazumen: Turandot moških, ki prihajajo, sploh ne pozna, poleg tega pa so očitno neumnejši in manj sposobni od nje), mora biti nekaj narobe, treba jo je odrešiti samo pred sabo. *Zato sem prišel. Da te rešim*, ob reševanju ugank Kalaf pove Turandot. Težko bi bila bolj *triggered*, kot sem ob teh besedah. (Turandot pa tudi.)

Turandot po različici zgodbe Jere Ivanc seka glave enaindvajset let. Začela naj bi nekje v letih, ko bi po mnenju mame in sveta verjetno morala začeti razmišljati o poroki; razmišljati o tem, kako je treba za nadaljevanje linije na prestolu (predvsem za nadaljevanje linije staršev) narediti prestolonaslednika, naslednika, ki bi bil biološko njen (Turandot Jere Ivanc namesto rojevanja lastnih otrok posvaja zavržene sirote), ki bi bil *njene krvi*. Po teh okoliščinah bi sklepali, da je Turandot najbrž stara vsaj nekaj čez štirideset let. Če okoliščine njene zgodbe vzamemo nekoliko manj dobesedno, bi rekla, da Turandot glave seka od svoje prve velike, formativne ljubezni (Kalaf), ki se ji je zgodila na pragu odraslosti, ki se ni izšla in ji zato ključno spremenila pogled na svet in na to, kaj odraslost in partnerska zveza (ljubezen?) sploh lahko sta. Turandot tako glave seka vsem moškim razočaranjem, ki so od te prve zgodbe sledila. Dvajset let razočaranj. Po takem branju bi rekla, da je Turandot mlajša; če je minilo dvajset let od izkušnje, iz katere se je naučila, da se čista romantična ljubezen ne izide (da ne obstaja), je stara verjetno okrog petintrideset. Še vedno mlada, ampak že utrujena. V tem času je odrasla in se priučila vsaj toliko samospoštovanja, da mora

za zvezo, ki bo uspešna predvsem politično (to, politična zveza, od katere ima korist predvsem kraljestvo, od nje nenazadnje zahteva svet), postaviti določene kriterije. In to tudi naredi: postavi pogoje, ki niso le ne-nerazumni, temveč tudi nedosegljivi, nemogoči ne: želi najti partnerja, ki ji bo enakovreden, ki bo fizično in intelektualno primerno sposoben. Žal kandidati pogojev ne izpolnijo. Kdo je tu kriv?

Zdi se, da – razen sekanja glav, to pa je izid, na katerega tveganje pristanejo vsi, ki se preizkušnje odločijo lotiti – v vseh drugih pogledih politika in vladavina kraljice Turandot nista prav nič nasilni: Turandot pravi, da je modra in pravična kraljica, ki uspešno vlada. Posvaja otroke in tako pravzaprav vzgaja tudi naslednike. Žal te poteze njene politike v libretu niso zelo poudarjene – z njimi se zagovarja sama, občasno to v kakšni besedi omeni njena zagovornica Rabelj –, v glavnem pa je fokus zgodbe o kraljici Turandot osredotočen na njeno nesposobnost zagotoviti krvnega potomca; ker to zavrača, je očitno v celoti nesposobna kot voditeljica. Zahteve seveda prihajajo predvsem od prejšnje generacije, od tiste, ki potomce kot darilo sebi in družbi najbolj zahteva: kraljica mati hčerkino funkcijo zoža na funkcijo ženske, ki bi morala že roditi. Mogoče pod minimalno pretvezo, da gre za hčerkino dobro; da bo Turandot, če bo pozabila na preteklost, lažje živela, da se bo *osvobodila*. Četudi mamu v resnici skrbi za dobrobit hčerke in za njeno srečo, nasilja njene zahteve to v ničemer ne zmanjšuje, zahteva, da se hči odloči, kot bi se mama, ni nič manjša. Podatkov o tem, ali je Turandot v svojem načinu vladanja in življenja pred prihodom Kalafa zadovoljna (srečna?), nimamo. *Pozabi in boš svobodna*, je tako mogoče zgolj mamina domneva. Hči najbrž ne more biti srečna, saj ima stare travme, s pomočjo novega moškega (*pozabi, pozabi*) bodo te travme izginile ali pa jo bodo vsaj zaposlile nove skrbi. Ali pa je to prekletstvo ženskega življenja, s katerim se je morala sprijazniti tudi mama sama? Kakor koli: vse to se mi zdi po eni strani zelo sporno, po drugi pa nič nenavadnega, nič takega, česar ne bi v nekoliko razredčeni obliki poznala tudi iz vsakdanjega življenja.

Čeprav bi rekla, da bi morala biti sodobna Turandot predvsem zgodba o ženski, ki ji svet ne dovoli živeti po svoje, naj bi bila – glede na vse predhodne različice – to predvsem zgodba o ljubezni. Takoj ko začnemo govoriti o tem fenomenu, o čustvu, ki v marsikateri zgodbi upravičuje marsikatero čudno odločitev (ko nastopi ljubezen, vse drugo izgine – kot da bi bilo zares tako enostavno!), hitro ostanem brez argumentov. Turandot se mora za Kalafa, ki je pred več kot dvema desetletjema iz njenega življenja nepojasnjeno izginil in ki za odsotnost niti danes ne ponudi nobene razlage, po splošnem pričakovanju odločiti, *ker je to ljubezen* – kot da bi bilo to povsem samoumevno, kot da njene dosedanje življenjske odločitve ne bi pomenile ničesar. Ker pač zdaj ne gre več za razum. Kot da tudi *ljubezen* – sploh taka, ki izhaja iz očitno politične zahteve – ne bi bila sama odločitev.

Predpostavka torej je, da je Turandot – katere prelivanje krvi (razočaranje v prvi veliki ljubezni očitno ni zadosten razlog) upravičuje dejstvo, da je bila poslana in da želi maščevati druge ženske (Ling), ki se jim je zgodilo isto – ob prihodu Kalafa razcepljena: med ideologijo (življenjem, ki ga živi zadnjih dvajset let) in *ljubeznijo*. Med razumom in čustvom (?). Dejstvo je, da sta kljub določenim pravljicihim okoliščinam libreta Turandot naslovna junakinja in

njen *love interest* zdaj več kot dvajset let starejša: za seboj imata leta staranja in leta vladanja (Turandot) in leta blodenja po svetu (Kalaf). Vsaka razlaga Kalafa bi bila nesmiselna, nezadostna enostavno zato, ker dobre razlage ne more biti. Zato je odgovor »ne vem, zakaj je šel«, vztrajni *ne vem*, s katerim zdaj odrasli Kalaf opisuje mladega, morda še najbolj smiseln. Pred Turandot je odločitev, ali bo nezadostno razlago, ki ne more biti boljša, sprejela, čeprav za to ni nobenega razloga. (Saj je tudi za čustva ni.)

Z odsotnostjo prave razlage tega lika, lika Kalafa, ki se niti ne poskuša razložiti oziroma luknje svoje preteklosti odprto priznava, zgodba o Turandot, kot smo jo postavili, morda problematizira prav samoumevnost, s katero se mora ženska zmerom odločiti za nekaj, kar ji svet predstavi kot njeno srčno željo, kot *odrešitev*. Samoumevnost, s katero se mora odločiti za nekoga (pa četudi ji je ta v nekem drugem življenju nekaj pomenil) – samo zato, ker ji je življenje dalo še eno priložnost. Samoumevnost, po kateri naj bi bila v srcu še vedno otrok, kakršna je bila pri petnajstih letih, z željami, kakršne je imela pri petnajstih. Samoumevnost, ker celo dostojanstveno preživeti dvajset let razočaranj (preživeti in odrasti) ni dovolj. Ob novi obravnavi različice zgodbe o Turandot čutim predvsem veliko jeze. Ker drugačen konec, ki ne bi bil tudi ponižujoč, nikoli ni možen: ni možen, ker verzija zgodbe, h kateri po naši uprizoritvi stremi samo Rabelj, ki je zaradi poklica zaznamovan kot negativna, zla figura, vedno obveljala za abnormalno, nasilno, napačno. Čeprav je bila ta verzija zgodbe veliko in največ, kar je Turandot v okoliščinah, ki jih ji je postavilo življenje – sama –, lahko naredila. Uprizoritev se poskuša vseh teh problematičnih točk – ki jih je nastavilo tudi že besedilo – zavedati.